

Dwa Państwa Środka. O napiętej relacji na linii Pekin – Tajpej

Tajwan, Republika Chińska, Formoza to kilka z wielu określeń stosowanych wobec małej, ale znaczącej dla dzisiejszego świata wyspy nie tylko ze względu na technologie, bo jak powszechnie wiadomo Tajwan to kraj mikroczipów i obecnie odpowiada za aż 60% ich światowej produkcji z czego za 90% tych najbardziej zaawansowanych technologicznie.¹ Jednak Tajwan jest też współcześnie postrzegany jako potencjalne kolejne miejsce, w którym rozpocznie się konflikt o charakterze globalnym z możliwością przerodzenia się nawet w III wojnę światową. W mediach coraz częściej można się spotkać z wiadomościami o kolejnych ćwiczeniach wojskowych Chińskiej Armii Ludowo Wyzwoleńczej w Cieśninie Tajwańskiej. Relacje Tajpej i Pekinu w dużej mierze cechują różnice ideologiczne. Wydaje się, że sytuacja dwóch Państw Środka, a szerzej mówiąc spadkobierców cywilizacji chińskiej jest podobna do tej z Półwyspem Koreańskim, gdzie istnieje odpowiednio blok autorytarny, antyamerykański opowiadający się za globalnym południem, czyli Korea Północna oraz blok liberalny, proamerykański stawiający na globalną północ, czyli Korea Południowa. W przypadku Chin po stronie bloku autorytarnego mamy Chińską Republikę Ludową, a po stronie liberalnej nieproporcjonalnie mniejszą Republikę Chińską.

Jednak czynnikiem, który mocno wyróżnia podział Chin na dwa państwa w tego typu sytuacji na arenie międzynarodowej jest uznawalność obydwu państw. W przypadku Półwyspu Koreańskiego większość państw uznaje istnienie dwóch republik, północnej i południowej, natomiast w przypadku Chin, większość państw uznaje oficjalnie tylko ChRL za prawdziwe i jedyne Państwo Środka. Tajwańczycy jak na razie muszą kurczowo trzymać się swojego status quo, który pozwala im na w miarę swobodne funkcjonowanie na arenie międzynarodowej oraz na dalszą egzystencję. Oznacza to, że władze w Tajpej muszą prowadzić ostrożną politykę, która nie będzie polegała na zbyt mocnym przywiązaniu się do Waszyngtonu a tym samym nie będzie w Pekinie odbierana jako próba utworzenia całkowicie niepodległego państwa.

Dlaczego jednak mamy dzisiaj do czynienia z tak specyficzną sytuacją? Jakie wydarzenia doprowadziły do istnienia dwóch osobnych republik chińskich? Otóż w 1945 roku,

¹ Buisness Insider, Dlaczego Tajwan zdominował produkcję chipów? Odpowiedź nie spodoba się Europie, <https://businessinsider.com.pl/technologie/nowe-technologie/dlaczego-tajwan-zdominowal-produkcje-chipow-odpowiedz-nie-spodoba-sie-europie/cg2s9vm> [dostęp: 01.07.2025]

kiedy zakończyła się II wojna światowa a tym samym japońska okupacja Chin, rozpoczęła się walka o władzę. Dwie główne partie w Chinach, czyli Kuomintang (nacionaliści) Czang Kaj Sze oraz Komunistyczna Partia Chin Mao Zedonga rozpoczęły między sobą konflikt, który przerodził się w wojnę domową. Zakończył się on dopiero po czterech latach w 1949 roku zwycięstwem komunistów, którzy to 1 października tego samego roku proklamowali Chińską Republikę Ludową.² Nacjonaliści natomiast ewakuowali się na Tajwan, gdzie dalej kontynuowali Republikę Chińską z 1912 roku. Co ciekawe w 1949 roku wprowadzono na Tajwanie stan wojenny, który został zniesiony dopiero w 1987 roku.³

Największy sojusznik Tajpej, czyli Waszyngton, który wspierał Kuomintang w starciu z Komunistami nie porzucił Czang Kaj Sze i jego rządu po przegranej wojnie domowej i dalej aktywnie go wspierał oraz uznawał Tajwan za jedyne prawdziwe Państwo Środka. Jednak 20 lat później sytuacja zaczęła się zmieniać na korzyść Pekinu, również za sprawą polityki amerykańskiej. Otóż 25 października 1971 roku Tajwan utracił swoje miejsce w Radzie Bezpieczeństwa ONZ, po tym jak został przegłosowany na rzecz ChRL.⁴ Rok później doszło do kolejnego ważnego wydarzenia jakim była wizyta ówczesnego prezydenta USA Richarda Nixona w Pekinie, podczas której został podpisany tzw. Komunikat Szanghajski co zapoczątkowało współpracę między Stanami Zjednoczonymi a ChRL.⁵ Natomiast w 1979 roku USA oficjalnie zaczęły uznawać ChRL oraz porzuciły kontakty dyplomatyczne z Tajpej na rzecz Pekinu.⁶

Lata 80 i 90 dla obydwu Republik Chińskich były pełne zmian, dla Pekinu głównie ze względu na reformy gospodarcze Deng Xiaopinga i wprowadzenie w życie socjalizmu o chińskiej specyfice. Tajwan również wprowadzał reformy, ale takie które pozwoliły na demokratyzację kraju, w wyniku czego przeprowadzono pierwsze w pełni demokratyczne wybory w 1991 roku.

Na początku XXI wieku doszło do ważnej zmiany, ponieważ władzę wówczas przejęła DPP (Demokratyczna Partia Postępowa) prezydentem został kandydat z jej ramienia, czyli

² Britannica, Chinese Civil War, <https://www.britannica.com/event/Chinese-Civil-War/Nationalist-collapse-and-the-establishment-of-the-Peoples-Republic-of-China-1949> [dostęp: 01.07.2025]

³ Encyklopedia PWN, Tajwan. Historia, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Tajwan-Historia;4575508.html> [dostęp: 02.07.2025]

⁴ United Nations, General Assembly-Twenty-sixth Session, <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/327/74/pdf/nr032774.pdf?OpenElement> [dostęp: 02.07.2025]

⁵ Rzeczpospolita, Nixon w Pekinie. Wizyta która zmieniła świat, <https://www.rp.pl/plus-minus/art35754861-nixon-w-pekinie-wizyta-ktora-zmienila-swiat> [dostęp: 03.07.2025]

⁶ Time, For Taiwan, Trump's Strategic Ambiguity Brings Anxious Uncertainty, <https://time.com/7262281/us-taiwan-relations-trump-china-strategic-ambiguity-anxious-uncertainty-explainer/> [dostęp: 03.07.2025]

Chen Shui-bian. W 2004 roku ponownie zwyciężyło DPP.⁷ Niewątpliwie przez te 8 lat można było zauważyć zaostrożającą się retorykę Pekinu wobec Tajpej. Głównie ze względu na to, że DPP to partia, która opowiada się za niepodległym Tajwanem i stara się uniezależnić od Chin kontynentalnych. W 2005 roku ChRL uchwaliła ustawę antysecesyjną, oznacza to, że Chiny zastrzegają sobie prawo do użycia siły wobec Tajpej w momencie, gdyby próbował dążyć do pełnej niepodległości.⁸

Jednak pomimo ciężkich początków w nowym wieku w relacjach Pekin-Tajpej, to w 2008 roku relacje zaczęły ulegać poprawie w wyniku nowych wyborów, w których Kuomintang wrócił do władzy a nowym prezydentem został Ma Ying-jeou z jej ramienia.⁹ Pomimo, iż Kuomintang był zawsze odwiecznym wrogiem KPCh to współcześnie jednak stawia na współpracę z ChRL podkreślając, że Tajwan i Chiny łączy wspólna kultura i cywilizacja. Podejście to spotkało się z dużą aprobatą władz w ChRL co przełożyło się na nowe umowy, głównie handlowe, dzięki którym wrosła wymiana gospodarcza, ale również turystyka. Chińczycy z kontynentu masowo zaczęli zwiedzać Tajwan.

Pod koniec rządów Kuomintangu w 2015 roku doszło do historycznego momentu, kiedy to prezydent Ma Ying-jeou spotkał się z prezydentem Xi Jinpingiem w Singapurze, co było pierwszym tego typu spotkaniem przywódców obydwu państw od 1949 roku.¹⁰

Relacje ponownie uległy zmianie w 2016 roku, kiedy to DPP ponownie wygrała wybory, a nowym prezydentem została Tsai Ing-wen również jako pierwsza kobieta na tym stanowisku na Tajwanie.¹¹ Można powiedzieć, że sytuacja zaczęła stopniowo wracać do tej sprzed 2008 roku, nowa prezydent tak samo jak jej poprzednik z lat 2000-2008 poruszała temat niepodległego Tajwanu, co ochłodziło relacje z Pekinem i doprowadziło do regularnych ćwiczeń wojskowych Pekinu w Cieśninie Tajwańskiej.

Jednak do największej eskalacji napięć doszło w sierpniu 2022 roku, kiedy ówczesna spikerka Izby Reprezentantów Nancy Pelosi odwiedziła Tajwan. Pekin zareagował

⁷ Taiwan Today, Political Evolution, <https://www.taiwantoday.tw/Politics/Taiwan-Review/252257/Political-Evolution> [dostęp: 04.07.2025]

⁸ Centrum Stosunków Międzynarodowych, Tajwan: niepewna przyszłość pomiędzy Pekinem a Waszyngtonem, <https://csm.org.pl/tajwan-niepewna-przyszlosc-pomiedzy-pekinem-a-waszyngtonem/> [dostęp: 04.07.2025]

⁹ The Guardian, Pro-China candidate wins Taiwan election, <https://www.theguardian.com/world/2008/mar/22/china> [dostęp: 05.07.2025]

¹⁰ BBC, Taiwan and China to hold historic summit in Singapore, <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-34711923> [dostęp: 05.07.2024]

¹¹ The New York Times, Tsai Ing-wen Elected President of Taiwan, First Woman to Hold Office, <https://www.nytimes.com/2016/01/17/world/asia/taiwan-elections.html> [dostęp: 05.07.2025]

stanowczo, najpierw wydając oświadczenie przed wizytą Pani Pelosi, a później w jej trakcie przeprowadzając największe do tej pory ćwiczenia wojskowe wokół wyspy.¹²

Podsumowując, relacje Pekinu i Tajpej nie należą do prostych, stale zmieniająca się sytuacja na arenie międzynarodowej jak i również zmiany wewnątrz obydwu Państw tego nie ułatwiają. Cieśnina Tajwańska budzi dzisiaj jednoznaczne skojarzenia z możliwym konfliktem zbrojnym, pojawia się więc tutaj pytanie czy może do takiego konfliktu faktycznie dojść? Trudno jest odpowiedzieć jednoznacznie, natomiast najważniejsze kluczowe czynniki to po pierwsze zdolności Chińskiej Armii Ludowo Wyzwoleńczej, która pomimo tego, że jest liczna to nie ma doświadczenia na polu walki więc trudno jest mówić o jej faktycznych możliwościach. Drugim czynnikiem jest postawa USA wobec Tajwanu a konkretniej czy Amerykanie zamierzają bronić swojego sojusznika, którego oficjalnie jak wiadomo nie uznają, jednak deklarują mu wsparcie. Na obecny moment najbardziej realnym scenariuszem wydają się blokada morska ze strony ChRL w momencie, gdy władze w Pekinie będą przekonane, że USA nie pomoże Tajpej.

¹² PISM, Wizyta Nancy Pelosi na Tajwanie, <https://www.pism.pl/publikacje/wizyta-nancy-pelosi-na-tajwanie> [dostęp: 05.07.2025]

Bibliografia:

- Brown K., *Tajwan. Krótka historia malej wyspy i jej wpływ na losy świata*, Copernicus Center Press, Kraków 2025
- Góralczyk B., Jacoby M., Sajewicz T., *Nowa gra w Chińczyka*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Warszawa 2024
- Jacoby M., *Tajwan. Herbatka na beczce prochu*, MUZA SA, Warszawa 2025
- Lubina M., *Chiński obwarzanek. Od Tajwanu po Tybet, czyli jak Chiny tworzą imperium*, Wydawnictwo Otwarte, Kraków 2023
- Wood M., *Chiny. Portret Cywilizacji*, Grupa Wydawnicza Foksal, Warszawa 2022
- <https://www.youtube.com/watch?v=AGkjXw0NLCU>
- <https://klubjagiellonski.pl/2022/09/05/dlaczego-chinom-tak-zalezy-na-tajwanie-tajpej-w-geopolitycznych-sidlach-pekinu/>
- <https://csm.org.pl/tajwan-niepewna-przyszlosc-pomiedzy-pekinem-a-waszyngtonem/>